

נא לא להוציא מביהכ"נ עד יום ב'
ואם בדעת הגבאים לגונוזו במוצ"ש,
ניתן לקחת במוצ"ש.

דבררי היהימם

דרשות ומאמרים
מלאים וגדושים בדבקות ואהבת ה'
מלווים בסיפורים מלהיבי הנפש
על סדר

חקת

◆ קביעות עתים לתורה ◆

נכתב בעזרת החונן לאדם דעת
על ידי
יוסף חיים ב"ר דניאל זצ"ל אליהו

הוקדש לעילוי נשמת
מו"ז ר' שאול בן משה ושרה חוצ'ני לוי ז"ל
נלב"ע ט' תמוז תשמ"ג
ת.נ.צ.ב.ה.

כל הזכויות שמורות

למחבר

לפרטים

054-8428679

לקבלת החוברת ניתן לשלוח
בקשה לכתובת המייל:

D0548428679@gmail.com

וכן ניתן להוריד דרך אתר דרשו
תחת השם "גליון דברי חיים"

חקת

קביעות עתים לתורה

זאת התורה אדם פי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא
שבועת ימים: (במדבר י"ט י"ד)

אומרת הגמרא (ברכות סג:) אמר ריש לקיש: מנין שאין דברי תורה
מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה – שנאמר: זאת התורה אדם פי
ימות באהל.

שואל החפץ חיים: ובאמת תמוה הלא כבר נאמר (ויקרא יח ה)
"ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם".
ודרשו חז"ל (יומא פה:): "וחי בהם" ולא שימות בהם? שהתורה ניתנה
כדי שיחיה בה האדם ולא שימות על ידה?

מבאר החפץ חיים על פי משל (בספר שמירת הלשון שער התורה פ"ד בהגה מביא
החפץ חיים שמעשה זה היה, וכ"כ הגר"ח מבריסק באחת מדרשותיו מביא את המעשה הנ"ל) מעשה
שהיה בגביר אחד שהיה סוחר גדול, והיה טרוד במסחרו מבוקר עד
ערב, מרוב טרדותיו לא היה לאיש זמן להתפלל בצניבור, וכמו כן לא
נותר לו הרבה זמן במשך היום והלילה לקביעת עתים לתורה.

חלפו השנים, ושער לבן החל מבצבץ בזקנו, כוחותיו נדלדלו והוא
החל לחוש כי קיצו מתקרב ובא, ולא רחוק היום בו יצטרך ליתן דין
וחשבון על מעשיו, לפני מלך מלכי המלכים.

אי לכך, החליט כי עליו להכין צידה לדרך, ולצורך זה עליו לשנות את סדר יומו, ומהיום ואילך, הלך בכל יום לבית הכנסת לתפילת שחרית בציבור, אחר התפילה נשאר במשך שעותיים בבית המדרש כדי ללמוד ואחר כך הלך לחנותו.

כאשר הגיע לחנות לאחר שהיה כשלוש שעות בבית הכנסת ובבית המדרש, שאלה אותו אשתו בתמהון לפשר איחורו? והוסיפה ואמרה לו הלא ידעת כי בשעות אלו החנות הומה סוחרים הממהרים לדרכם ומה לך כי התמהמהת מלבוא?

התחמק הבעל מלהשיב לה, רק זאת אמר לה, שהיה טרוד בענין חשוב מאוד ונאלץ היה להתעכב. וכך במשך כמה ימים היה מאחר מלבוא לבית המסחר, ובכל פעם התחמק מלספר לאשתו היכן היה.

בוקר אחד פקעה סבלנותה של האשה, וכאשר ראתה ששוב הוא משתהה מלבוא לחנות, יצאה לדרך כדי לחפש אחריו, ולברר פעם אחת ולתמיד להיכן הוא נעלם בכל בוקר.

מה רבה היתה תמיהתה, וכמה גדול היה קצפה, כאשר נתברר לה שבעלה נמנה בשעות אלו עם חובשי בית המדרש, יושב הוא ועוסק בתורה באין מפריע...

היא מיהרה לשים פניה לעבר בית המדרש ואכן ראתה במו עיניה את בעלה יושב רכון על הספרים והוגה בתורה, מיד הרימה קול גדול ואמרה מה אתך? האם יצאת מדעתך?!?! הלא החנות מלאה קונים ואתה יושב כאן ולומד... לא איכפת לי ההפסד שהנך גורם לנו, אבל כלום אפשר לגרש לקוחות קבועים מהחנות בשעה שמכל עבר ישנם סוחרים המתחרים בנו!!!

ענה בעלה ואמר לה, שמעי נא רעייתי, ועני לי, מה היית עושה אילו בוקר אחד היה בא מלאך המוות ואומר לך שהגיע זמני להיפטר מן העולם, כלום היית יכולה לומר לו שאין עתה פנאי לך, הואיל והחנות מלאה קונים!!! בודאי לא היית יכולה לומר זאת, אם כן מהיום ואילך חשבי בכל בוקר בשעות שאני נעדר מהחנות, כאילו נלקחתי על

ידי מלאך המוות, ומה איכפת לך שאחרי שעה או שעתיים אקום לתחיה ואבוא לעזור לך בחנות.

אמר החפץ חיים, זה הביאור במה שאמרו חז"ל אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליהם, על האדם לחשוב כאילו הוא מת, ואז יתבטלו מאליהם כל התירוצים והסיבות המעכבים אותו מללמוד, באופן זה יבחין היטב עד כמה טרדותיו ומפריעיו טפלים לעומת לימוד התורה, וימצא על ידי זה זמן רב ללימוד.

ולמשל: אם קובע לעצמו בין שעה שמונה לעשר בערב שהוא לומד, צריך לחשוב שבזמן הזה כאילו הוא מת, ואם אומרים לך יש היום חתונה תבוא בשעה שמונה זה לא מדבר אליו, כי בזמן הזה הוא מת, אין קול ואין עונה, אחרי השעה עשר יהיה תחיית המתים, ואז יש על מה לדבר, אבל קודם אין כלום, וצריך לשכוח מהכל.

קביעות עתים לתורה

אומרת הגמרא (שבת לא.) אמר רבא: בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה וכו'.

והנה בגמרא סנהדרין (ז.) דרשו על הפסוק "פוֹטֵר מִים יְרֵאֵשִׁית מְדוֹן" (משלי יז יד) אמר רב המנונא: אין תחילת דינו של אדם נידון אלא על דברי תורה, שנאמר "פוֹטֵר מִים יְרֵאֵשִׁית מְדוֹן".

דהיינו: כשדנים את האדם לעתיד לבא, עם פטירתו מהעולם, לא יתחילו לדונו על דבר אחר, אלא תחילת דינו הוא על דברי תורה, על שלא עסק בתורה כשהיה אפשר לו, שנאמר "פוֹטֵר מִים", מי שפוטר מעליו עול תורה, הנמשלת למים, הוא "יְרֵאֵשִׁית מְדוֹן", על כך הוא תחילת דינו.

והקשו התוספות שם (ד"ה אלא על דברי תורה) הרי בגמרא בשבת אמרו, בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה. רואים שהשאלה הראשונה היא לא על דברי תורה אלא על משא ומתן באמונה?

ותירצו תוספות בתירוץ ראשון, שבגמרא בשבת מדובר, באדם שעוסק בתורה רק לא קובע עיתים לתורה, ולכן השאלה הראשונה שנשאל הוא על משא ומתן באמונה, משא"כ כאן, מדובר באדם שלא עסק כלל בתורה, לכן נשאל קודם על דבר תורה.

אם כן מדברי התוספות יוצא חידוש גדול, שיתכן שאדם עוסק בתורה, אבל מכל מקום אין לו קביעות ללמוד התורה, ועל כך יתבע בבית דין של מעלה מדוע לא קבעת עתים לתורה, וכך כתב הדרשיה (או"ח סימן קנ"ה) שבתירוץ תו"ס מדובר בתלמיד חכם שעוסק בתורה, אך לא קבע עתים לתורה.

וצריך להבין, הרי מדובר בתלמיד חכם שעוסק בתורה, ובאמת שגם מעצם דברי הגמ' שם מוכח שמדובר בתלמיד חכם, שהרי שואלין אותו פלפלת בחכמה? הבנת דבר מתוך דבר? וזה בודאי לא שייך לשאול לאחד שעוסק בתורה מעט, אלא בהכרח ששאלה זו נשאל לתלמיד חכם, ואם כן אותו שואלים בתחילה אם קבע עיתים לתורה, אם כן צריך ביאור מה התביעה קבעת עתים לתורה הרי הוא עוסק בתורה?

אבל הדברים מתבארים ממה שכתב השולחן ערוך (סימן קנה סעיף א) אחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש ויקבע עת ללמוד, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירנו, אף אם סבור להרויח הרבה.

וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק ד) אחז"ל (ירושלמי סוף פ"ט דברכות) ר' חלקיה בשם ר' סימון, העושה תורתו עתים, ר"ל שאינו לומד אלא בעתות מיוחדות אף שיש לו פנאי ללמוד יותר, הרי זה מפר ברית, ויליף זה מן הכתוב עת לעשות לה' הפרו תורתך (ועי"ש בפירוש הפני משה) אלא הכונה בקביעת עתים לתורה הוא, שצריך האדם ליחד עת קבוע בכל יום שלא יעבירנו בשום פעם. ואם אירע לו אונס שלא היה יכול להשלים הקביעות שלו ביום, יהיה עליו כמו חוב וישלימנו בלילה וכדאמרין (עירובין ס"ה.) רב אחא בר יעקב זיף ביממא ופרע בלילא. שהיה קובע לו לשנות כך וכך פרקים ביום, והיה רגיל לעסוק ביום, ופעמים שהיה טרוד במזונותיו ביום, ופורע קביעות עתו בלילה. (רש"י)

וכתבו האחרונים שלעולם קודם שיצא מבית המדרש שחרית, אפילו אם אירע לו אונס שלא יוכל ללמוד בקביעות, ילמוד על כל פנים פסוק אחד או הלכה אחת.

אם כן רואים שלמרות שהוא תלמיד חכם ועוסק בתורה, אם הוא מוכן להפסיד את לימודו הקבוע בשביל להרויח ממון וכו' יהיה עליו תביעה מדוע לא קבעת עתים לתורה, קביעות כזאת של אדם כי ימות באהל, שבאותה שעה של קביעות הוא כמת, ושום דבר לא יוציא אותו מהלימוד. וכמו שכתב השולחן ערוך, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירונו אף אם סבור להרויח.

ובפשטות דברי הגמרא היה נראה שקביעות עתים לתורה שייך באנשים שעוסקים במלאכתם, אבל רואים מכאן שגם בעוסקים בתורה שייך קביעות עתים לתורה.

אך אם נשאל אדם שלומד כל יום בכולל ג' סדרים האם הנך קובע עתים לתורה? הלא יחשוב שאנו לוועגים עליו? האם אני בעל בית?!!! הלא כל היום אני בכולל?!!! אך כשנשאל האם זה בגדר מה שכתב השולחן ערוך הנ"ל וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירונו אף אם הוא סבור להרויח הרבה... או לא?

אם התשובה היא שלילית, אין זה קביעות כלל. ואז כבר בשאלה השניה בבית דין של מעלה, קבעת עתים לתורה? יבוש ויכלם...

וכך כותב רבי אליהו לופיאן זצ"ל בספר לב אליהו (חלק א עמ' רעט שביבי לב) וז"ל: אבל יש לדעת כי גם לתלמיד חכם היושב כל היום בישיבה ולומד, יש מקום לשאלה זו, 'קבעת עתים לתורה?' כלומר, אם עשית תורתך קבע ולא באופן עראי, ואם לכל דבר קטן סוגר בן הישיבה את הגמ' ויוצא החוצה, ודאי אין זה נקרא קבע...

והביא רבי אליהו לופיאן מהגר"א ז"ל שמפרש קבעת עתים לתורה, היינו אם קבעת לך זמן שיהא מוקדש כולו רק לתורה ולא לדברים אחרים בשום עניין ואופן, ושאלה זו כבר שייכת גם לתלמיד חכם שלא יסח דעתו אפילו רגע בתוך זמן זה מן התורה שעוסק בה, והוא

מוסיף, וראיתי גדולי תורה, שהיה לידם פיתקה וכתוב בה 'סליחה אינני יכול להפסיק' והם לא הוציאו ראשם מהגמרא.

ומסיים: אכן בשבילנו זה דבר קשה מאוד, אבל יש לכל אחד ואחד מאתנו להתרגל לזה, לכל הפחות שעה אחת בכל יום, ואז נראה עד כמה מצליחים. ע"כ.

ובביאור הדברים מדוע גם תלמיד חכם שעוסק בתורה צריך שיהיה לו קביעות עתים לתורה?

כתב בספר שיח ציון (להרב אליהו ציון סופר שליט"א ראש ישיבת רכסים) הטעם בכל זה, דבמצוות תלמוד תורה יש שני ענינים, אחד עצם מצוות תלמוד תורה שהוא מצווה ככל מצוותיה של תורה, ועוד התקשרות למעמד הר סיני שעל ידי הלימוד תורה מתקשר בזה למעמד הר סיני.

וכמ"ש "והודעתם לבניך ולבני בניך: יום אשר עמדת לפני יי' אלהיך בחרב". (דברים ד ט-י) ופשוטו של מקרא והודעתם לבניך וגו' זה הלימוד תורה, ומתקיים בזה יום אשר עמדת וגו' בחורב.

וכבר דרשו רבותינו ז"ל (ברכות כ"ב.) בענין זה ז"ל "והודעתם לבניך ולבני בניך" וכתוב בתריה "יום אשר עמדת לפני יי' אלהיך בחרב". והודעתם ללמדנו מה בהר סיני היה זה באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן כשלומד תורה יהיה באימה וביראה וברתת ובזיע עיי"ש בסוגיא, ולומדים מזה כמה הלכות בצורת הלימוד תורה מנתינתה בהר סיני.

רואים מכאן שחוקי מעצם מצות לימוד תורה, מחויבים אנו ללמוד תורה גם מצד ההתקשרות למעמד הר סיני והמשכת הענין עלינו גם היום.

וכמו כן דרשו חז"ל בברכות (ס"ג:) ועוד פתח רבי יהודה בכבוד תורה ודרש: "הספת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם ליי' אלהיך": (דברים כז ט) וכי אותו היום נתנה תורה לישראל? והלא אותו יום סוף ארבעים שנה. היה אלא ללמדך, שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני. ע"כ.

והיינו שבלימוד תורה יש המשכת מעמד הר סיני בכל רגע, ואמרין בסנהדרין (י"ז.) "את הדברים האלה דבר יי' אל כל קהלכם בְּהַר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הֶעָנָן וְהָעֲרָפֶל קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יִסָּף" (דברים ה יט) אומר רש"י מתרגמין ולא פסק. וזה מעיקר חיובנו בתלמוד תורה להמשיך עלינו את מעמד הר סיני בלימוד התורה שלנו.

ולפי"ז יש לומר דלכן מעיקר חיוב תלמוד תורה, הוא ללמוד מכח קביעות זמן, קבעת עתים לתורה, והוא מדין הנ"ל שהתורה נלמדת כצורת נתינתה מסיני, וביאור הדברים: דהנה התורה חייבת להילמד בהכרח, דהיינו מדיני לימוד תורה ללומדה כדבר המוכרח, וכל שהתורה לא נלמדת באופן של הכרח, חסר בעצם הלימוד תורה, כי התורה היא חיות האדם, וחייבת להתפס ולהילמד כעיקר מציאותו וחיותו של האדם.

ואמרו רבותינו ז"ל (שבת פ"ח.) "וַיִּתְּצֻבוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר" (שמות יט יז) אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם.

ובאיר המהר"ל ז"ל (תפארת ישראל פרק ל"ב) דאעפ"י שאמרו נעשה ונשמע וקבלו את התורה מרצונם, מכל מקום התורה היא מוכרחת בכלל ישראל, ולא רק מכח קבלתם עיי"ש.

זאת אומרת שבכפיה ההר היה רמוז לכך, שצריך ללמוד תורה בבחינת כפיה והכרח ולא רק ברצון.

ומכאן המקור לזה של קביעת עתים לתורה, שנתבאר, שהזמן שקובע הוא שייך לתורה ומחויב באותו זמן רק ללמוד תורה, כיון שבנתינת התורה היה באופן של הכרח, כפה עליהם הר כגיגית, ולימוד התורה כנתינתה, חייב להיות גם כן בצורה של הכרח.

אומר הרב פינקוס זצ"ל ישנה עצה טובה ונפלאה אשר בכוחה לשנות את כל צורת חיי האדם, ישנם זמנים שבהם אברך מתיישב ללמוד לבד מחוץ למסגרת, כגון בין הזמנים, בין הסדרים, או אפילו כשיש לו

חברותא, והחברותא לא הגיע, בשעה זו הוא חושב בלבו אשב ואלמד כל זמן שארגיש חשק, או כל זמן שיהיה לי כח.

העצה לאותו אברך אומר הרב פינקוס זצ"ל שיקבע לעצמו החלטה אחרת, עליו לחשוב על קביעת זמן, אני אלמד כעת עד שעה פלונית, מובן שהוא לא צריך להגזים ולקבוע זמן שלא יוכל לעמוד בו, אך הוא צריך מלכתחילה לקבוע לעצמו יעד של זמן שעה שעתיים או שלוש שעות כל אחד לפי ערכו, כפי שהוא מכיר את עצמו.

זמן זה שקבע לעצמו הוא הקדש לה' וקובע בעצמו את ההרגש, שכל פגיעה בזמן זה היא כביכול מעילה בהקדש, ואז גם אם פתאום העינים מבקשות להיעצם, והוא מרגיש שבהמשך יש כבר פיקוח נפש, אעפ"כ הוא מוכן למסור נפש כדי לא להגיע למעילה. וכו'

לכן העצה בזה היא לא להתיישב ללמוד בלי להקדים ולקבוע זמן ללימוד, כי קביעת הזמן מהווה כביכול נתינה לקב"ה. וכו'

וכך היו נוהגים גדולי עולם, לסבא מקלם היתה קביעות ללמוד שש שעות, והשש שעות היו על מנת למות, ועד בכלל, גם כשהיה נופל וזב דם לא ביטל מקביעותו זו של שש שעות.

קביעת עתים לתורה זוהי עצה נפלאה, והמרגיל עצמו בכך יווכח בתועלת העצומה הטמונה בה. (נפש שמשון התורה וקניניה עמ' רלח)

רבי שלמה זלמן אוירבאך זצ"ל אמר, שקיבל על עצמו בקבלה גמורה לקבוע סדרים קבועים ללימודו ולא לבטל או להפסיק מאלו הסדרים הקבועים לכל ענין בעולם יהיה אשר יהיה, ולטפל בכל שאר עניניו אפילו הדחופים רק בבין הסדרים.

ואמר על עצמו שרק הודות להנהגה זו, זכה להתעלות ולגדול בלימוד התורה.

הנהגה זו החלה כבר בשנות נעוריו, הסדרים בישיבה נחשבו אצלו לקודש קדשים, ועליהם שמר כעל בבת עינו.

באותם ימים, היו הדוחק והעניות בבית הוריו קשים מנשוא, והיות שאביו הצדיק לא רצה לקחת על עצמו חובות, היטה רבי שלמה זלמן את שכמו לשאת בעול הבית, וגלגל חובות וגמחי"ם כדי להקל על פרנסת משפחתו.

כל הסידורים הטכניים הכרוכים בהלוואות מקופות גמ"ח נעשו אך ורק בשעות שבין הסדרים ולא על חשבון הסדרים בישיבה.

בנו רבי עזריאל שליט"א אמר, סיפורים רבים רווחים בין הבריות על מעשי החסד המופלאים של אבא עד שנדמה כאילו היה ביתו מוסד לענייני צדקה וחסד, אולם לא הכל יודעים שכל פעולות החסד והעזרה לזולת, נעשו אך ורק בין הסדרים, אנחנו ראינו בבית אבא רק יגיעה בתורה מבוקר עד ערב ללא הרף. (רבן של ישראל)

הרב יהודה עדס שליט"א ראש ישיבת קול יעקב סיפר בדברי הספדו על רבי שלמה זלמן אוירבאך, כך סח לו אברך בר אוריין שהיה החברותא של רבי שלמה זלמן.

הם נדברו ללמוד בהסתגרות בין השעות עשר עד לשעה אחת בלילה, פעם בעיצומו של הלימוד נשמעו דפיקות על דלת חדרם, אמר רבי שלמה זלמן לחברותא תתעלם מהדפיקות ואל תענה, עכשיו אנו לומדים.

בפעם אחרת תכפו הדפיקות בזה אחר זה, והעומדים בחוץ צעקו פיקוח נפש, נענה רבי שלמה זלמן ואמר אינני רופא ועכשיו אני לומד, תבואו בשעה שתים בלילה אז יש באפשרותי לקבל אנשים אבל עתה זהו זמן לימודי, ואיני יכול. (כמובן שר' שלמה זלמן הבין שלא היה מדובר בפיקוח נפש ממש).

בהמשך דברי הספדו סיפר הרב עדס שליט"א, עובדא שאירעה עמו.

לרבי שלמה זלמן היה חדר מיוחד מחוץ לביתו, בו עסק בתורה באין מפריע, ודבר קיומו לא נודע ברבים, וגם אני בכללם.

פעם הגעתי לביתו של רבי שלמה זלמן כדי להוועץ עמו
בבעיה שאינה סובלת דיחוי, באותה שעה שהה רבי שלמה
זלמן בחדרו המיוחד, והרבנית הפנתה אותי לשם.

כשביקשתי להיכנס פנימה, אמר לי רבי שלמה זלמן,
יהודה?!!! מה אתה עושה כאן, אילו יכולתי להתראות עמך
בשעה זו הייתי יכול להשאר בביתי, באתי לכאן כדי שלא
להתראות עמך, תמחול לי אבל אינני יכול לשוחח אתך.

רבי שמחה זיסל זיו הסבא מקלם זצ"ל קבע לעצמו
בעבודת ה' סדרים קבועים ויציבים, ושום מקרה בעולם לא
יכול היה להפריעו ולהזיזו מהם.

כשלמד בעיר רוזינאי, נהג להצניע בפניה את המכתבים
שקיבל מביתו, ורק ביום שישי בגמר סדרי הלימוד פתחם ועיין
בהם.

אירע שנודע לרבי שמחה זיסל שנשכרה רגלו של בנו
היחיד שהתגורר בעיר אחרת, הסבא מקלם הזדרז ושלח שליח
מיוחד לראות את שלום בנו ולהשיבו דבר.

השליח יצא לדרכו ושב כעבור ימים אחדים, אך לתדהמתו
רבי שמחה זיסל לא שאלו אודות בנו, רק במוצאי שבת
כשסיים הסבא את כל סדרי לימודו הקבועים, אז פנה אל
השליח וביקש לדעת משלום בנו.

השעות אותן קבע הסבא לסדרי לימוד קבועים, היו קודש
קודשים, בהן לא קיבל שום אדם ללא יוצא מן הכלל, ולא פנה
לשום ענין בעולם.

באי ביתו יודעים לספר, על מקרים שאנשים שונים דפקו
בצומה רבה על דלת חדרו ודרשו במפגיע להיכנס אליו,
ולמרות הכל לא אז רבי שמחה זיסל ממשנתו, ובהיותו נאמן
לדרכו שלא להפסיק באמצע לימודו לא פנה למתדפקים.

בהיות הסבא מקלם בעיר גרובין, בא אליו סוחר מהעיר
לודז' הלה שנודע לעשיר מופלג, הגיע בכרכרה מיוחדת

רתומה לארבעה סוסים אבירים ונכנס בחשיבות מירבית לבית התלמוד בשאלו על הסבא.

רבי אליהו רב ליזרוביץ זצ"ל משגיח בית התלמוד, ניגש לסוחר, ויעץ לו שלטובתו יזדרז להיכנס לחדרו של הסבא, היות והשעה היא שמונה וחצי, ובשעה תשע יסגור רבי שמחה זיסל את חדרו ולא יקבל איש.

הסוחר לא ייחס חשיבות לדברים, ואמר בגאווה אין צורך למהר, אדם כמוני אשר שרי הפלך הנכבדים מחכים בתור בפתח ביתי בלודז' כדי להתקבל אצלי, אינו כפוף לקביעות זמנים.

כעבור חצי שעה נמלך הסוחר להיכנס אל הסבא מקלם, מחוגי השעון הורו על השעה תשע, ודלת חדרו של רבי שמחה זיסל היתה נעולה, הסוחר דפק ודפק חזק במקלו, ולמרות הכל לא שעה אליו הסבא והלה חזר כלעומת שבא.

כשסיים רבי שמחה זיסל את סדר לימודו ויצא מחדרו, שאל מי היה האיש שהזיע את סיפי הבית עד כי חשבתי שאולי באו לכאן מטעם הממשלה? אבל כשהבטתי דרך חור המנעול וראיתי שהדופק הינו יהודי שבתי ללימודי.

בספר החובות על רבי חיים קניבסקי זצ"ל מובא, שרבי חיים קניבסקי זצ"ל היה חוזר ואומר שלא לבטל קביעות של לימוד עד כמה שאפשר, מלבד אם הוא מרגיש שמוכרח להתאוורר וכיו"ב.

וסיפר רבי חיים זצ"ל. היה אחד שלמד עמי כמה חודשים בקביעות יום יום, ולפני שהתחלנו ללמוד, הזהרתי אותו שלא יבטל הקביעות, ובתחלה אמר, שאינו יודע אם יוכל לעמוד בדבר, מפני שבכל חורף הוא רגיש לקור ומצטנן בקלות ונופל למשכב, אמר לו רבי חיים זצ"ל אם תקפיד על הדבר לבא כל יום ללמוד, לא תהיה חולה.

ופעם אחת לרגל מאורע מסוים שלא רצה להחמיצו, לא בא באותו יום ללמוד, ונעשה חולה למחרת להרבה זמן.

וביאר רבי חיים קניבסקי זצ"ל הטעם להקפדה הגדולה שלא לבטל, משום שהרי כתוב בחז"ל קבעת עתים לתורה, קבעת זה קביעות שלא לשנות לעולם, ובזכות זה לא אירע דבר לחברותא כל עוד שעמד בקביעותו.

וסיפר חתנו של רבי חיים קניבסקי, רבי שרגא שטינמן שליט"א פעם אמר לי רבי חיים בנוגע לקביעות של הלימודים היומיים שלו, כי הוא מקפיד על זה חוק ולא יעבור.

וסיפר דבר פלא, כי הוא רגיל בקביעות הזו עוד מימי צעירותו בחיי החזון איש זצ"ל, והנה ביום שנפטר החזון איש היה בשבת קודש (טו חשון תשי"ד), וקברו אותו רק לאחר שבת ביום ראשון, ואחרי שחזרו מהלויה, היה ר"ח קניבסקי זצ"ל עייף שבור ורצוף, והתבטא, יומיים שלא היינו בני אדם וכו' ועדיין לא הספיק ללמוד את לימודי חובותיו היומיים, והרגיש שהוא כ"כ שבור ורצוף עד שממש לא היה טעם לפתוח גמרא וללמוד מרוב התשישות שהיה שרוי בה, וידע שגם אם ישתדל ללמוד, לא יוכל להתרכז, ולא יבין כלום.

אמנם החליט כי קביעות זו קביעות והתיישב ללמוד את סדריו, אפילו שמרוב עייפות ותשישות לא הבין כמעט כלום, בכל זאת לא ויתר, וגמר חוק היומי שלו, העיקר לא לבטל קביעות.

ולהמחיש, כמה מסר רבי חיים את נפשו שלא לבטל מקביעות לימודיו, תעיד העובדה הבאה.

בערב סוכות תשס"ב עבר רבי חיים אירוע רפואי שלא נודע בברור מה בדיוק מצב בריאותו, רק עד למוצאי החג.

לאחר סעודת החג בבוקר, כבר לא יכל רבי חיים ללכת על רגליו בעקבות האירוע, והיו צריכים לגוררו עם כסא למיטה ובקושי הצליח לעלות ולזוז במיטתו, ולפתע ביקש גמרא בבא מציעא והחזיקה בידי, עד שגמר את שמונת הדפים של לימוד

חובותיו, והדבר היה לפלא בעיני כל רואיו, איך מצליח לעשות זאת.

ובמוצאי יו"ט אושפז בבית הרפואה מעייני הישועה, שם טופל מספר שבועות במסירות רבה, ובתחלה ישב על כסא גלגלים בשיתוק חלקי, ואמר שקשה לו מאד לאמץ את הראש וללמוד, אבל ב"ה כל בוקר למד החובות במסירות רבה ולא יותר אף יום אחד תמידן כסדרן.

ובכל יום שהיה גומר את כל לימוד חובותיו, היה אומר בשמחה ובסיפוק ב"ה גמרתי את החובות. ובס"ד לא דילג באותה שנה אפילו יום אחד מלימוד חובותיו.

ובאמת בשנה תשס"ב בערב פסח בסיום שעשה, היה רבי חיים מרוגש ביותר בהודאה לה' שזכה גם בשנה זו לסיים יום יום את לימוד חובותיו, דבר שכלל לא היה מובן מאליו.

כמו כן מסופר על יהודי מיליונר שנכנס לרבי חיים קניבסקי זצ"ל לקבלת ברכה.

רבי חיים בירכו, ולאחר מכן אמר לרב בעוד יומיים אני מתכוון לסגור עסקה של מיליונים, ורצוני שהרב יהיה שותף איתי, גם אם לרב אין שאיפה להון פרטי, אבל יש באפשרותו להעניק הכל כרצונו לצדקה, מיליוני שקלים.

רבי חיים זצ"ל התעניין האם אתה שומר תורה ומצוות? הוא השיב, בחיוב.

האם אתה קובע עיתים לתורה? שאל רבי חיים, האיש לא היה מודע לכך שהוא נשאל מהרב את השאלה ששואלים בבית דין של מעלה, האיש השיב כי לא יודע ולא מכיר את הנושא... אם כך אמר הרב אני נמנע מלקיים איתך את העסקה.

לאחר מכן פנה רבי חיים זצ"ל למנהל המוסד שליווה את הגביר, ואמר לו: לכאורה יש לחשוש כי הפסדתי הרבה כסף,

אבל מה אעשה אינני מסוגל לעשות שותפות עם מי שלא קובע עיתים לתורה...

והוסיף וגם אין לו ערבות להצלחה, כיון שלא קובע עיתים לתורה.

אח"כ ראש המוסד התורני ביקש ברכה לעצמו, האם אתה קובע עיתים התעניין רבי חיים?

ראש המוסד חש נפגע, למשמע השאלה אודות קביעות עיתים לתורה, הרי אני יושב בבית המדרש ומשמש גם כראש הכולל שבמוסד...

הסביר לו רבי חיים זצ"ל קביעות עיתים לתורה, זו קביעות מסוימת כל יום תמיד גם ביום ו' וגם בשבת.

המעלה של קביעות עתים לתורה

במעלת קביעות עתים לתורה נקדים את דברי הגמרא בחולין (צה.). שאומרת: שאם יש בעיר תשע חנויות, שכולן מוכרות בשר כשר, ואחת מוכרת בשר נבלה, ואדם קנה בשר מאחת החנויות, ואינו יודע מאיזה מהן, הבשר אסור מספק, שאין הולכים אחר הרוב, כיון שהוא לקח את הבשר מהחנות שהיא מקום "קבוע", וכלל בידינו "כל קבוע – כמחצה על מחצה דמי", דהיינו אפילו אם יש שם רוב ומיעוט, אנו דנים כאילו הוא מחצה על מחצה.

אבל אם הוא מצא בשר מושלך ברחוב, ואיננו יודעים מאיזה חנות הוא – הולכים אחר הרוב! לפי שאדם זה לא לקח את הבשר ממקום הקבוע למכירת בשר, לכן, אומרים "כל דפריש מרובא פריש", והרי הוא מותר.

והנה רבינו אליעזר פאפו זיע"א בספרו פלא יועץ (ערך קביעות עתים לתורה כ"כ בספרו יעלזו חסידים אות י"ז) כותב על מעלת ללמוד חוק לישראל לאחר התפילה, ובתוך דבריו הוא כותב: וצר לי על רבים מאחינו בני ישראל שהם להוטים אחרי התוהו, ועד שלא נגמרה התפלה בורחים להם לפעולתם ולעבודתם ומאבדים טובה הרבה.

שאם היה יכולת בידי הייתי אוחו את כל אחינו בני ישראל בצואר כסותם, והייתי קושר אותם בכבלים של ברזל ובחבלי עבותות אהבת השי"ת שיעמדו זמן מועט ללימוד, ואפילו מי שאין לו ספר יהא שומע כקורא וירויהו טובה הרבה.

וכמו שבמשא ומתן וסחורה של העולם הזה, נמצא לפעמים שלוקח אדם חפץ בזול ומרויח בו הון עתק, כן הדבר הזה, שבמעט שלומד מרויח הרבה יותר מאם יעסוק כמה שעות בנגעים ואהלות, וגדול קביעות עתים לתורה, דהא קיי"ל "כל קבוע כמחצה על מחצה דמי" ונמצא ה' יחשוב לו כאלו עוסק בתורה חצי היום, והרי הקב"ה הוא רב חסד מטה כלפי חסד, (כשיש לאדם מחצה זכויות ומחצה עבירות הקב"ה מטה כלפי חסד ומכריעו לכף זכות) וקב"ע את קובעה"ם שכר הרבה, כאלו למדו כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו.

ומי ראה כזאת ושמע כאלה ולא תאוה נפשו לזכות ללימוד זה ולהרויח טובה הרבה. וכו' ע"כ.

ועיקר מעלת קביעת עיתים לתורה הוא, שאינו מדלג מקביעותו אפילו יום אחד, ואז נחשב לו כאילו לומד תמיד (והיינו כשאין ביכלתו ללמוד ביתר זמנו), ומשום זה נקרא קרבן תמיד בשמו 'תמיד' אף על פי שאינו אלא כבש אחד בבוקר וכבש אחד בין הערביים, וקרבות המוספים וכדו' מרובים ממנו, אלא משום שהוא בקביעות יום יום, וכמו כן הקובע עיתים לתורה ללא דילוג, נקרא עוסק בתורה 'תמיד' אף על פי שאינו אלא שעה קלה בכל יום.

הקשה האדמו"ר מוויניץ בעל הישועות משה זצ"ל על דברי הגמרא קבעת עתים לתורה? מדוע לא ישאלו אותו כמה שעות למד ביום?

אלא הפירוש שאדם ממוצע כמה שלומד בטל ברוב שהרי היום הוא 24 שעות ורוב בני אדם לומדים בכל יום פחות מ-12 שעות נמצא שהלימוד בטל ברוב, ולכן שואלים אותו אם קבעת עתים לתורה, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, ואז לא יתבטל ...

וכן הכף החיים (סימן קנ"ה ס"ק י"ג) כתב את הענין הזה שמעלת קביעות עתים לתורה, הוא משום שכל קבוע כמחצה על מחצה, והביא

עוד בשם הרמ"ע מפאנו, שגם את השעה יקבע, ולא יחליף השעות היום בשעה זו ולמחרת בשעה אחרת. (ועיין לרבנו יוסף חיים בספרו בנייהו על ברכות פרק ט).

ובספר עוד יוסף חי על הפסוק בפרשת כי תבא "וְלִקְחֶתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה" (דברים כו ג) הביא רבנו יוסף חיים זיע"א שהראשי תיבות של תורה שבעל פה שהוא עיקר לימוד התורה הוא 'זמ"ן נק"ט' זרעים מועד נשים נזיקין קדשים טהרות.

וכתב שדקיימא לן כל הקבוע כמחצה מחצה דמי, ושקולה שעה זו כנגד עשרה שעות של היום, ולכך שואלין בבית דין של מעלה קבעת עתים לתורה? ואין שואלין אותו אם עסקת בתורה, אלא שואלין על הקביעות, כדי שיספיק המועט במקום מרובה, כדין הקבוע בעלמא.

מה שאין כן מי שלומד שלש שעות ביום, ויום אחד נזדמן לו עסק ולא למד כלל, אין ללימוד זה חשיבות כדין הקבוע דקיימא לן מחצה על מחצה דמי, ולזה בא הסימן 'זמ"ן נק"ט' שיהיה נקיט זמן ברור וקבוע שלא ישתנה ולא יתבטל בשום אופן. ע"כ.

ובאותו שעה שקבע לעצמו זמן לימודו, כתב באור צדיקים (סי' כ"ב אות ה') שידמה לעצמו כמי שאינו נמצא בעולם הזה רק בגן עדן לפני השכינה, ובזה ינצל גם מנסיונות אלו הרוצים להפריעו בענינים דחופים בעסקי העוה"ז. (פסקי תשובות).

לא להפסיד את הקביעות גם בשביל הפסד ממון

אומר התנא באבות (פרק ה משנה ד) עֲשֶׂה נְסִים נַעֲשֵׂוּ לְאֲבוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמְּקֻדָּשׁ וּבֵין אוֹתָם נְסִים כְּתוּב: לֹא כָּבוּ גִשְׁמִים אֶשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה, וְלֹא נִצְחָה הָרוּחַ אֶת עֲמוּד הָעֶשֶׂן.

כתב בספר רוח חיים לרבי חיים מוואלוז'ין לבאר על דרך הרמז "לא כבו גשמים אש של עצי המערכה" הרי הקב"ה יכל לעשות שלא ירדו גשמים כלל על מקום המקדש והמזבח? אם כן מדוע היה צורך בנס כזה גדול שירדו גשמים ואעפ"כ לא יכבו את האש של עצי המערכה?

אלא הנס הזה בא להראות לנו, כי האדם הקבוע בעבודה, לא ישוב מפני כל, עם כל הסבות שיפריעו אותו, עם כל זה יעמוד על עמדו, וכן היה האש יוקד תמיד על המזבח, ולא כבוהו כל גשמים שירדו עליו.

כותב רבי חיים: והנה טענות רוב העולם בזמנינו שאינם יכולים לעסוק בתורה, מחמת הדאגה וטרדת הפרנסה, לזה אמר שהוא טעות גמור, רק שיהיה בטוח בה' ויהיה יכול לעסוק בתורה, וזהו שאמר שלא כבו הגשמים, כי גשמים רומזו לפרנסה, ואש של עצי המערכה רומזו לתורה, והכוונה שהגשמים שרומזים לפרנסה לא יגרמו לביטול לימוד התורה, שנקרא אש. כמו שכתוב "הָלוֹא כֹה דְבָרֵי פְּאֵשׁ נְאֻם יי" (ירמיה כ"ג כ"ט).

רק שישים בטחונו חזק בהקב"ה שישלח לו הפרנסה בקלות בלי יגיעות, ואז יהיה נכון לבו בטוח בה' דיהיה יכול לעסוק בתורה בתמידות.

וכן מה שכתוב: "וְלֹא נִצְחָה הָרוּחַ אֶת עֲמוּד הָעֶשֶׂן". כי אם ילמד האדם בקביעות, ויקבע עצמו לעסוק בתורה בחיזוק, בודאי לא יועיל נגדו שום תחבולות היצר הרע שנקרא רוח הטומאה לבטלו מקביעות למודו, כמו שלא נצחה הרוח את עמוד העשן שהיה מתמר ועולה, ויהיה צדיק כתמר יפרח.

הנה מבואר מדבריו, שעל חשש של חסרון פרנסה שדומה למים, שהוא מדרך הטבע, צריך להתחזק במדת הבטחון, ועל חשש של הפרעות מתחבולות היצר שדומה לרוח שבא להכריע, על זה העצה היא ללמוד בקביעות, והיינו שיקבל עליו עול התורה ללמוד בקביעות ולא לבטל קביעותו בשום ענין, ובזה יראה סייעתא דשמיא שכל הפרעות היצר יבטלו מאליהם. (רוח חיים עם ביאור ובחרת בחיים)

כתב השולחן ערוך (סימן קנה סעיף א) אחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש ויקבע עת ללמוד, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירונו, אף אם סבור להרויח הרבה.

וכתב המשנה ברורה: להרויח הרבה – ואיש כזה הוא מבעלי אמנה שמאמין ובוטח בה' שלא יחסר לו מזונותיו עי"ז, וכדאיתא בירושלמי (סוטה פ"ט סוף הלכה י"ג) במשנה: מִשְׁתַּחֲרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בְּטַל הַשְּׁמִיר, וְנוֹפֶת צוּפִים, וּפְסָקוֹ אֲנָשֵׁי אֲמוּנָה. אומרת הגמרא וּפְסָקוֹ אֲנָשֵׁי אֲמוּנָה. אָמַר רַבִּי זְעִירָא, אֲנָשֵׁי אֲמוּנָה תוֹרָה, דְּהֵיִינוּ פִּסְקוּ אַנְשִׁים שְׁאִין תּוֹרַתָם אֲמוּנַתָם, וְנִקְרְאוּ כַךְ כִּי הֵם מֵאֲמִינִים בַּה'.

פְּהָדָא חַד רַבִּי הָוָה קָרִי לֵיהּ לְאַחוּהָ בְּצוּר, (כמו המעשה ברבי אחד שהיה מלמד את אחיו בצור,) וְהוּן צוּחִין בְּפִרְגָּמְטָיָא, (וקראו לו לצאת לעשות איזה עסק.)

וְהוּוּ אָמַר, לֵית אָנָּא מְבַטְלָה עֲנִיתִי (ואותו רבי אמר להם, אין אני מבטל עונת לימוד תורה שלי.)

אִין חָמִי לְמִיתִי, מִיתִי הוּא (אם ראוי לי איזה ריוח, הוא יבא אלי מהקב"ה בדרך אחרת, אף לאחר שאגמור קביעות למודי:) ע"כ.

כתב הערוך השולחן, ולכן אחר התפלה יקבע עת קבוע ללמוד תורה ולא יעביר העת אף אם הוא סבור להרויח הרבה, ויאמין בה' שיתן לו שכרו ולא יפסיד ע"י תורה, וכל מה שנגזר עליו להרויח ירויח.

ובספר סדר היום כתב (סדר הלומד והמלמד) וע"כ צריך כל האדם מישראל בין עני בין עשיר בין בריא בין חולה שיקבע לו שעה ידועה ביום ושעה בלילה שילמוד בה תורה כל אחד כפי דעתו והשגתו, אחד המרבה אחד הממעיט, ויקבע השעה ההיא שלא יאבד אותה בשום צד על שום דבר בעולם, אפילו יבא לו הנאה של ק' מנה יפסיד הכל והשעה לא תפסד.

וזהו ענין קובע, שלוקח הדבר בקביעות וחובה ולא בדרך עראי לבטל אותה על דבר שיבא, כי בזה אין ניכר קביעותו, כי נראה שלומד מפני שאין לו עסק אחר לעשות, אבל בבא לו איזה עסק מניח הלמוד ועוסק בעסק ההוא, אין זה כי אם אבוד התורה חלילה.

וכן צריך, כי כשעוסק בקביעות העת, לא יפסיק למודו בדברים אחרים כארז"ל (תגיגה י"ב:) אמר רבי לוי: כל הפוסק מדברי תורה

ועוסק בדברי שיחה – מאכילין אותו גחלי רתמים, שנאמר "הקטפים מלוח עלי שיח ושרש רתמים לחמם:" (איוב ל ד) פירוש: "הקטפים" דהיינו החותכים ומפסיקים "מלוח" דברי תורה הכתובים על הלוחות, ועושים זאת "עלי שיח" בשביל שיח של דברים בטלים – "ושרש רתמים לחמם:" מאכילין אותו גחלי רתמים.

אלא ילמד קביעתו בהמשך ויגמור את חפצו, ואח"כ יעסוק בעניניו.

וענין הקביעות הוא שיקבע לו זמן ידוע לתורה, שלא לשנות אותו הזמן בשום אופן, אפילו הוא סבור להרויח הרבה, כמו שכתוב בשלחן ערוך אורח חיים סימן קנ"ה:

כתב החפץ חיים (שמירת הלשון שער התורה פרק ג) וז"ל ולא לחנם נמשלה התורה ללחם, דכתיב "לכו לחמו בלחמי" (משלי ט' ה). לומר לך, כשם שלחם הוא סועד הלב, כמו שכתוב "ולחם לבב אנוש יסעד" (תהלים ק"ד ט"ו), ואם לא יאכל לחם יום או יומים, נחלש לבו, וכל שכן אם לא יאכל לחם שבוע נחלש לבו מאד, וקשה לו להשיג הכחות שאבד על ידי זה.

כן ממש למוד התורה הוא סועד את נפש הקדושה שיש באיש הישראלי. ואם לא ילמד איזה ימים, וכל שכן שבוע שלם, נחלשת עד מאד, על כן צריך להזהר עד מאד, שלא לבטל את הקביעות אפלו יום אחד. ולבד שזה הוא הזק ליום השני ושלישי שאחר זה, כי קרוב הדבר שגם בהם לא ילמד, כמו שאמרו חז"ל במליצת התורה שאומרת, "אם תעזבני יום, יומים אעזבך". וקשה לו מאד אחר כך להתגבר על יצרו מחדש ולקבע עתים לתורה. אלא אפלו אותם הימים שהוא לומד, אם הקביעות אינה בתמידות, אין רוח הקדשה שורה כל כך על הלמוד ההוא. מה שאין כן אם הקביעות שלו היא בתמידות, קדשה גדולה ונוראה שורה על כל למוד ולמוד:

על – כן אם מחמת דוחק גדול מוכרח לבטל באיזה יום הקביעות שלו, יהיה עליו ממש כמו חוב, וימהר לפרוע במעת לעת זה, כמו דאיתא בעירובין (ס"ה) על רב אחא בר יעקב, דהוה יזיף בימא ופרע בליילא, וכפרש"י שם. כנז"ל.

סיפר רבי אהרן קוטלר זצ"ל על אביו רבי שלמה זלמן פינס זצ"ל רבה של סיסלוביץ פלך וילנא. (שם המשפחה שונה על ידי סבו רבי משה פינס בעקבות גזירת הגיוס על ידי הצאר ניקולאי) אבי היה מתעסק לפרנסתו במסחר עורות בליטא, ובתקופה מסויימת כשהמצב בענף זה היה בכי רע סבלו בני הבית מחרפת רעב נוראה, בבית כמעט ולא היה מה לאכול.

לאביו של רבי אהרן קוטלר היתה קביעות ללמוד שעתיים רצופות מיד בבוקר לאחר התפילה, קביעות זו לא ביטל מימיו.

ויהי היום, והנה מגיע סוחר עשיר ומביע את רצונו לרכוש כמות רבה של עורות, אביו של ר' אהרן היה באותה עת בקביעות הלימוד שלו, ניגשה אמו לדלת החדר שבו ישב, ודפקה בחזקה פעם, פעמיים ושלוש, וכשהאבא שאל מתוך החדר מה אירע? השיבה שסוחר גדול ממתין לעיסקה רצינית, וכדאי שייצא לגמור את הענין.

ומבעד לדלת נשמע קולו של האב, לכו ואימרו לו שאם הוא מעונין להמתין עד שאגמור את הקביעות שלי מה טוב, אם לא שילך לדרכו לשלום, אם נגזר עלי שאמכור את הסחורה אמכרנה גם בלעדיו, הרי מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה, ולא יצא מהחדר.

סיפר ר' אהרן, ההשראה שהעניק אבא לכל הילדים במסירותו זו היתה עצומה, הוא עורר בנו את האמונה הפשוטה, שכשלומדים תורה לא מפסידים לעולם, ממנו רכשתי גם אני את מסירות הנפש לתורה (טובך יביעו ואתחנן)

(יש לציין שרבי אהרון קוטלר נולד בחודש טבת תרנ"ב וכשהיה בגיל 10 נפטר עליו אביו).

הרב אפרים זלמן שטרנבוך בספרו יששכר וזבולון (בנו של רבי משה שטרנבוך שליט"א וחתנו של רבי נתן צבי קעניג זצ"ל ראש כולל ברסלב בבני ברק) הביא מעשה מהגאון הבית אפרים רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל (הרבנית מרת דבורה שטרנבוך ע"ה אמו של רבי משה שטרנבוך היא מצאצוי של הבית אפרים) שהיה עוסק ג"כ במסחר, אבל

היה לו חק קצוב, שעד השעה 12 בצהרים לא היה מפסיק מלימודו בשום אופן שבעולם אפילו ירויח הרבה.

ויהי היום ובאו סוחרים מלמברג ששעתם דחקה בהצעת עיסקא לרבי אפרים שבודאי היה מרויח כמה אלפי רובל, והציעו הדברים לפני אשתו הרבנית, וביקשה שימתינו עד השעה שתים עשרה.

והם ענו כי אין בידם להמתין, ואם אין עושה עמם יעשו עם אחרים שמחכים לזה, ובאשר לביטול תורה הרי בריוח זה לעתיד יחסוך זמן רב לתלמוד תורה.

מאיך עמדה הוראת בעלה שלא להפסיקו אפילו לריוח גדול, אך אולי בריוח כזה שונה הדבר?

ובאשר לא ידעה, גמרה בנפשה הצדקנית שמספק לא תבטלו מתלמוד תורה.

וכמובן הסוחרים פנו, ועשו העיסקא עם אחר.

וכשחזר לביתו רבי אפרים לסעודת הבוקר, סיפרה לו איך היו הסוחרים, ולא ביטלתו אף שהפסיד ריוח כמה אלפי רובל, ושמח הרב למאוד.

ושאלתו לעוצם שמחתו? והשיבה, שבשמים נותנים שכר לפי ערך המסירות למצוה, ובאם למשל מבטל מתורה עבור סך מסוים, מוריד מערך השכר הרבה, כיון ששכר ממון ההוא שוה בעיניו לבטל מתורה, והנה כעת זכה וגילה שלערך כמה אלפי רובל אינו מבטל מתורה אפילו שעה אחת בלבד, הרי מעתה מתברר שלכל שעה מלימודו בתמידות שווה בעיניו יותר מכמה אלפי רובל ושכרו לאין שיעור וגבול.

וכעין זה כתב המשנה ברורה (סימן צ סק כ"ט). על רבי זלמן מירל"ש אב"ד דק"ק האמבורג, שפעם אחת הלך לבית הכנסת מעוטף בטלית ותפילין כדרכו, ופגע בו אדם אחד שהיה לו למכור אבנים טובות ורצה שילך עמו לביתו, והגאון

השיב לו שימתין עד שיבוא מבית הכנסת, ובתוך כך מכר
לאחר, והאחר הרויח בהם כמה אלפים.

ושמח הגאון שמחה גדולה שהשליך מנגד ממון רב עבור
תפלת צבור.

סיפר רבי ראובן קרלינשטיין זצ"ל (ספר להגיד חקת)
מעשה שהיה.

יהודי יקר ר' דוד גליק ז"ל היתה לו חנות של 'טפטים' בבני
ברק מול בית הכנסת איצקוביץ.

מידי יום לקראת השיעור של רבי שמחה קסלר זצ"ל היה
נועל את החנות והולך ללמוד. (רבי שמחה קסלר זצ"ל לפני שנתמנה
לרבה של קרית ספר היה ר"מ בישיבת פוניבז לצעירים, כמו כן הקים כולל בעלי
בתים בבית הכנסת 'אגודת רעים' ברח' רבי עקיבא 72 בבני ברק)

והנה ערב אחד רבע שעה לפני השיעור, נכנס אדם ואמר
שיש לו כמה עסקאות, וברצונו לקנות כך וכך טפטים שונים,
הוא מצפה קירות של מוסד שלם וכו'.

רגע אדוני, אמר לו רבי דוד לקונה, יש לי בסך הכל רבע
שעה, ואני רואה שאתה הולך על גדול, ורבע שעה לא תספיק,
אז אני מבקש ממך תעשה את זה מחר.

לא... לא... תן לי... התחנן, לא שמע להפצרותיו והתחיל את
הביזנעס.

הלוקח הוריד לעצמו גלילים, ומיד היה נראה כי אכן הוא
קניין רציני, הוא עתיד לרכוש חתיכה הראויה להתכבד, טוב
השעה התקרבה, אתה זוכר מה אמרתי לך, אמר לו ר' דוד,
בשבע אני סוגר.

מה אתה מאיץ בי סתם, זו קניה דחופה, תעזוב אותי, אני
סוגר הכריז ר' דוד, הקונה עלה שוב למעלה, והוריד סליל, בחר
חמישים מטר, חכה רגע, אני זקוק לעוד כמה צבעים...

השעה שבע הגיעה, אדוני אני סוגר את החנות, רגע מה אתה עושה לי? בשום אופן... אל תסגור, תמתין כמה דקות...

טוב אתה יודע מה, אני רואה כי רק לבחור גוונים וצבעים יקח לך עוד שעה, א"כ לא איכפת לי, קח את המפתח תישאר בחנות תעשה כבתוך שלך, תבדוק, תמדוד ואני אשוב עוד שעה וחצי, כי לשיעור אני הולך בכל מחיר, לשיעור של הרב שלי.

מה פתאום, אתה נותן לי מפתח? אתה הרי לא מכיר אותי כלל, הביט עליו בצורה משונה, אתה הולך להשאיר בידי את המפתח?!!! הרי אפשר לרוקן לך את כל החנות, ותצא בשן ועין...

אך ר' דוד כבר בדרך החוצה, הושיט לו את המפתח, ר' דוד יוצא, עולה על האופנים בחוץ, ונוסע לשיעור.

כאשר עלה לאופנים, האיש רץ אחריו, הלו... רגע אחד, קרא... אין רגע, אני נוסע, זהו, לא, רק רגע על השעון, טוב מה אתה רוצה?

אני לא קונה שום דבר, רציתי להגיד לך כי אני 'ממס הכנסה' באתי לחנותך לביקורת, לבדוק את נאמנותך, אני רוצה להגיד לך, אדם שבשביל לא להפסיד שיעור תורה מוכן להסתכן כל כך, לוותר כל כך, וגם לתת מפתח, אין לך היום שום ביקורת, הכל חלק, כל הכבוד לך.

אדם כי ימות באהל...

סיפר רבי אליהו דנינו זצ"ל (שימש כמוהל ומחנך, היה מוסר שיעורים בבתי הכנסת שבשכונת גילה בירושלים, כ"כ היה בעל קורא בביתו של הרב עובדיה בהר נוף, מח"ס 'ילקוטי אליהו' 'אד יעלה' נלב"ע כ"ח אייר תשנ"ח) כשהייתי בחור צעיר בישיבת פורת יוסף התחלתי למסור שיעור בגמרא לבעלי בתים, ואחד מהמשתתפים נעדר מספר פעמים מהשיעור.

וכשפניתי אליו ושאלתיו מדוע הוא לא משתתף בשיעור?
אמר לי אותו אדם, שנבצר ממנו להשתתף בשיעור, מפני שיש
לו חנות, ועקב השתתפותו בשיעור, הינו מפסיד את ממונו.

סיפר ר' אליהו, הלכתי לראש הישיבה רבי עזרא עטיה
זצ"ל להתייעץ אתו בנידון.

אמר לי רבי עזרא עטיה זצ"ל שגם הוא לפני שנים נתקל
בכזה מעשה.

ומעשה שהיה, שרבי עזרא עטיה נשא שיעור לבעלי בתים,
ואחד המשתתפים פנה אליו שאינו יכול להשתתף בשיעור,
מפני שיש לו חנות לממכר בדים, ועל ידי השיעור נגרם לו
הפסד גדול.

על כך השיבו רבי עזרא עטיה, שלמרות שאני סבור כמותך
שאתה זקוק לפרנסה, ברם יודע אני שמזונותיו של אדם קצובין
לו מראש השנה לראש השנה, וממילא מאמין אני, שמה
שאתה אמור להרויח בשנה זו תרויח גם אם תשתתף בשיעור,
ועל כן תמסור לי דווח מהם בערך הרווחים שאמור אתה
להרויח בשנה זו, ותמשיך להשתתף בשיעור, והיה אם יגרם לך
הפסד אני אשלם לך.

וממשיך רבי אליהו לספר בשם רבי עזרא עטיה זצ"ל
שבערב ראש השנה הלך רבי עזרא לחנותו של אותו משתתף
לממש את ההסכם.

וכשפנה לבעל החנות ואמר לו שהוא מעוניין לממש את
ההסכם, חייך אותו אדם ואמר לרבי עזרא עטיה שגם אם היה
מפסיד, חלילה לו מלקחת מהרב כסף, אך אני אספר לכבודו
מה ארע...

שעד לשבוע זה היה מאזן רווחיו פחות מבשנים עברו, אך
בימים אלו הגיע לכאן יהודי מלבנון, והוא רכש ממני את כל
הסחורה הישנה שהצטברה בחנות לצורך עסקיו, ועל ידי כך
המאזן עלה יותר בהרבה משנים עברו.

כך אמר רבי עזרא עטיה לר' אליהו דנינו, שגם אתה יכול לעשות כך לאדם זה, ותהיה סמוך ובטוח שזכות התורה תגן בעדו שלא יפסיד מאומה.

הלך ר' אליהו לאותו אדם סיפר לו את כל המעשה, ועל ידי כך הסכים גם אותו יהודי להמשיך ולהשתתף בשיעורים.

בספר הכל לאדון הכל (עמ' 37 במהדורה החדשה עמ' 44) תולדות חייו של רבי יעקב יוסף הרמן זצ"ל מספרת בתו הרבנית רוחמה שיין.

מידי בוקר לפני שהלך לחנות הפרוות, בין השעה 9.00 ל-10.00 בבוקר, היה אבא לומד תורה בחדר המגורים שבביתנו, ששימש גם כבית הכנסת לתפילת מנחה בשבתות.

הוא נתן הוראה מפורשת לא להפריע לו, אם בא מישהו בשעה זו לראות את אבא, היתה אמא מעכבת אותו בעדינות, בעזרת עוגת השוקולד הטעימה שלה, וכוס תה, בדרך כלל עלה הדבר בידה, מלבד בהזדמנות אחת.

פרוון ידוע נחפז בוקר אחד אל ביתנו, דקות ספורות לאחר השעה תשע, עלי לראות את מר הרמן מיד, אמר.

אמא הסבירה שאין להפריע לו עד השעה עשר, בהתרגשות אמר האיש לאמא, יש לי עבור בעלך עיסקה טובה שתכניס לו רווח של חמישה עשר אלף דולר, אך הדבר לא סובל דיחוי.

במבוכתה נקשה אמא קלות בדלת חדר המגורים, אבא הוציא ראשו מבעד לדלת אה??? מלמל בשאלה, כשהבעת הפתעה על פניו, שכן אבא לא דיבר באמצע הלימוד...

יעקב יוסף... נמצא כאן פרוון, האומר שביכולתך לזכות ברווח של חמישה עשר אלף דולר, אך הדבר לא סובל דיחוי... אמרה אמא בחופזה, אבא נענע בראשו וסגר את הדלת.

כשאמא אמרה לסוחר חסר הסבלנות, שאבא לא יוכל לראותו עד השעה עשר, עזב את הבית בכעס.

כשסיים אבא ללמוד, אמרה לו אמא מאוכזבת בעליל, יעקב יוסף... יכולת להרוויח חמישה עשר אלף דולר, סכום עתק באותם ימים של תחילת המאה העשרים, לסגור את החנות למספר חודשים וללמוד בראש שקט...

איידל... את חושבת שהחמצתי הזדמנות פז לזכות בסכום גדול? לא, איידל, לא היה זה אלא מעשה שטן שבא להעמידני בנסיון.

הסיפור להלן מתורגם מערבית יהודית מתוך ספר כתב יד שבסופו כתוב: סיפור זה מצאתי כתוב בכתב ידו של רבי אברהם כלפון, הכותב הוא ר' אהרן הכהן בן כבוד רבי המנוח אברהם הכהן נפטר בירושלים בשנת תר"ח

מרן רבי יוסף קארו התגורר תחילה בעיר ניקופול בצפון בולגריה, רצה מרן להתפרנס מיגיע כפיו, ועשה שותפות עם יהודי אחד נאמן, ושניהם פתחו חנות למסחר.

נוהג היה מרן רבי יוסף קארו ללמוד כל יום עד שעה מאוחרת בלילה, בשעות הבוקר אחרי תפילת שחרית ישב ולמד ארבע אמות הלכה, כך קראו להתכנסות של חכמים שלמדו יחד תורה, ולאחר מכן יצא לשוק בשעה מאוחרת מאד.

מדי יום בשעה שהגיע מרן לחנות, שאל אותו השותף מדוע אחרת לבוא? אך הוא לא ענה לו והסתפק בשתיקה.

באחד הימים ישב מרן רבי יוסף קארו כדרכו בקודש ללמוד תורה עם החכמים בבית המדרש, והם התקשו בקושיא חזקה שלא מצאו לה תשובה, המשיכו החכמים את לימודם יחד עם מרן עד שעת הצהרים, בסיום הלימוד הארוך, הלך מרן לשוק.

בהגיעו לחנות, קם השותף וגער בו על האיחור הגדול, ולבסוף אמר לו, אנו מוכרחים להיפרד, ולאחר שנתחשבן ביננו תקח את המגיע לך.

ביקש הרב מהשותף לעשות לו טובה ולהמתין עד למחרת היום, כדי שיתיעץ עם אשתו והוא הסכים לכך.

חזר הרב לביתו, ואמר לאשתו, דעי לך כי שותפי רב עמי מריבה גדולה, מכיון שאני מאחר כל יום לבוא לשוק בגלל הלימוד הקבוע שאני לומד עם החכמים אחרי התפילה, היום הוא אמר לי, כי ברצונו שנפרד, אמרתי לו כי ברצוני להתיעץ עמך קודם, מה דעתך?

אמרה לו אשתו, לך ואמור לו כי הינך מסכים להיפרד מהשותפות, והקדוש ברוך הוא יעזור לנו, אם השותף שלך נעל בעדך דלת אחת, ה' הפותח שערי ישועה יפתח לנו הרבה שערים של רווחה והצלחה.

הלך הרב לשותף, ואמר לו כי הוא מוכן להיפרד מהשותפות שהיתה ביניהם, הם התחשבנו ביניהם והשותף שילם למרן את הכסף המגיע לו.

נטל הרב את הכסף והביאו לאשתו, אמרה לו האשה חבל שהכסף יהא מונח ללא שיפיק רווחים, קום קח את סכום הכסף ולך לשוק, אולי יעזור לך השם לקנות בזה סחורה ותמכרנה ותרויח ממנה סכום הגון.

יצא מרן מפתח הבית, אך שכח את מה שאמרה לו אשתו, ובמקום הליכתו לשוק, הלך לבית המדרש וישב שם ללמוד עם חבריו החכמים עד שעת הערב.

כששב הביתה שאלתו אשתו מה זימן לך השם היום? הוא התנצל ואמר לה: בצאתי מהבית שכחתי לשם מה יצאתי, הלכתי ללמוד ולא נגעתי בכסף כלל.

כעסה האשה והסבירה לבעלה, כי לא יתכן להשאיר את הכסף מונח בקרן זזית ולא לעבוד אתו, היא הוסיפה ואמרה כי הם עלולים להשאר יום אחד שלא יהיה להם מה לאכול...

הבטיח הרב לאשתו, כי למחרת בעזר ה' יצא מהבוקר לשוק לחפש עיסקה טובה.

למחרת עם היכנסו לשוק, פגש איש גבוה משכמו ומעלה, לא ראה אדם גבה קומה כמוהו, וכל אלה שמתקרבים אליו מגיעים רק עד כתפיו, אמר האיש התמיר למרן, האם מוכן אתה לקנות ממני את המכתש הזה?

ראה הרב כי המכתש חלוד ביותר, ואמר למוכר, קח נא את הכסף שיש בכיסי ותן לי בתמורה את המכתש, כי אין לי סכום כסף יותר מזה, וגם איני בקי בעיני מסחר.

נעתר המוכר לבקשתו, לקח ממנו את סכום הכסף ומסר לו את המכתש, הלך מרן שמח לביתו, ונתן את המכתש לאשתו.

לא מצא המכתש חן בעיני האשה, ואמרה לו איזה מין מכתש קניתה? לקחה אותו מידו והחביאה אותו בארון.

מרן הלך לישיבה כדי ללמוד, אך בדרך דאג לפרנסתו בזכרו את דברי אשתו כי הקנייה שקנה לא היתה מוצלחת, אולם כשישב ללמוד תורה שכח את כל עיני העולם הזה, והתעמק אך ורק בדברי התורה.

אחרי שבעלה יצא מהבית, שלחה אשתו של מרן לקרוא לאחד הצורפים שהכירה אותו כאדם ישר ונאמן, כשראה הצורף את המכתש כמעט והתעלף, הוא אמר לאשת הרב מכתש זה, הוא זהב טהור ומעובד בצורה יפה מאוד, שמרי נא עליו ודעי לך כי הוא שוה סכום עתק.

שמחה האשה מאוד בשומעה את הדברים האלה, לקחה את המכתש והחביאה אותו, ולא סיפרה מאומה לבעלה.

בלילה כשישן מרן חלם חלום, שבא אליו האיש שמכר לו את המכתש, ואמר לו: דע לך, כי אני הוא המזל שלך, והמתנתי לך הרבה זמן עד שתיפרד מהשותף שלך כדי להביא לך את כל רכושך, ועתה משנפרדתם הבאתי לך את כל הרכוש שמגיע לך וזהו המכתש שכולו זהב טהור, ועליך לדעת את ערכו, כדי למוכרו בערכו האמיתי, ואחרי שתמכרנו, קום לך לך מהארץ הזאת, ותעלה לארץ ישראל ותגור בעיר צפת, ושם ה' ישלח לך הצלחה מרובה.

סיפר הרב לאשתו את כל דברי החלום, ואף היא הודיעה לו כל מה שעשתה.

מכר מרן את המכתש ועקר את דירתו לעיר צפת תבנה ותכונן, וה' שלח ברכה בכל מעשי ידיו ונהפך להיות עשיר גדול בכסף שקיבל עבור המכתש הדפיס את ספריו.

נפטר בצפת בשנת חמשת אלפים שלש מאות שלושים וחמש ה"של"ה זכותו יגן עלינו אמן (אחיה ואספר פרשת וישלח)

בדומה לזה מוזכר בבטאון אור הלבנה, סיפורים בערבית יהודית לרבי מיקיץ סעדון נדפס בגרבא תרצ"ז.

חכם אחד ישב בחנותו ומכר תכשיטים מכסף וזהב, מול חנותו, ישב יהודי פשוט, שאף הוא עסק באותה מלאכה.

החכם הזה היה בא לשוק בשעת בוקר מאוחרת, עד שסיים לימוד של חק לישראל וארבע אמות הלכה, קביעות של לימוד תורה מדי יום ביומו.

חבירו שמכר בחנות סמוכה, היה מתרעם עליו, מדוע אינך בא לחנות בבוקר מוקדם לסחור ככל האנשים?

ענה לו החכם, אני מאמין כי מהשמים נגזר עלי מה שארויח כל יום.

יום אחד קנה החנוני הפשוט, 'עלי' של מכתש בזיל הזול מערבי אחד, מתוך הנחה כי זה עשוי נחושת, והתברר שעשוי מזהב טהור, שמח על זאת הקונה, וחשב להראות את המציאה לחכם 'העצלן' המאחר לבוא, ולהוכיחו על פניו, כמה הוא מפסיד בבואו לעבודתו באיחור...

בבוא החכם לשוק כדרכו בקודש, סמוך לחצות היום, בא אליו איש ערבי, ובידו מכתש, והציע לו לקנותו, קנהו החכם בפרוטות מספר, מאותו מוכר ערבי, שמכר את 'העלי' של המכתש לשכן שלו.

לאחר מכן בא היהודי הפשוט לצורף החכם, ואמר לו ראה סיניור חכם מה הרוחתי היום בבואי מוקדם לשוק, והראה לו את המציאה שקנה, ואני אמר החכם, הרווחתי את כל המכתש בבואי לכאן מאוחר, ותוך כדי דיבור הראה לו את המכתש עצמו.

אז ידע גם היהודי הפשוט, כי הכל בידי שמים ומזונותיו של אדם קצובים לו מתשרי עד תשרי, ואף הוא השריש בו את מידת הביטחון והשתדל לקבוע עתים לתורה מדי יום ביומו.

השם לודמיר התפרסם בעשרות השנים האחרונות כשמה של משפחה מכובדת שברשותה פרדסי אתרוגים המניבים סחורה משובחת המכבדת את בעליה.

לא רבים מכירים את המעשה המופלא על סב המשפחה שבזכותו החלו נכסיה של משפחת לודמיר לשגשג. (את הסיפור הנ"ל סיפר רבי חיים קריזווירט זצ"ל רבה של אנטוורפן וכתב זכיתי שחתני רבי ישראל לודמיר הוא נינו של רבי מרדכי הנ"ל)

אבי השולשלת רבי מרדכי זיידל לודמיר התגורר בעיר צפת בשנת תרס"ג והתפרנס מחנות שהיתה פתוחה במשך כמה שעות ביום, אבל עיקר מלאכתו עשה בבית המדרש כאשר מיד לאחר תפילת שחרית ישב כשלוש או ארבע שעות עם תלמידים והרביץ בהם תורה ויראת שמים, כך נהג מדי יום.

ורק לקראת חצות היום הגיע לחנותו ועסק במסחר כדי לפרנס את בני ביתו, מעולם לא חרג ממנהגו זה וגם רעייתו הצדקנית וילדיו ידעו שאסור להפריע לאבא בלימודו.

פעם הזדמן לצפת סוחר גדול שהציע חוטי זהב למכירה הרב מרגכי לודמיר העריך שמסחורה זו יוכל להרויח הון רב, ולכן השקיע את כל כספו בחוטי הזהב, ברם רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום, והעיסקה לא הצליחה כמעט כל החוטים נותרו בחנות כאבן שאין לה הופכין, בתקופה ההיא כך מסתבר היו תושבי צפת צריכים יותר לחם וחלב מאשר חוטי זהב.

הרב לודמיר נשאר תקוע עם כל הסחורה, ולמרות זאת, זה לא מנע אותו מלימודיו וסדריו הקבועים ומדי בוקר ישב והרביץ תורה בתלמידים, כך עבר זמן רב ועדיין לא נראה כל פתרון באופק.

ויהי היום ולצפת מגיע סוחר ערבי מלבנון, וכאשר שמע על חוטי הזהב המוצעים למכירה ביקש לרוכשם בכסף מלא ובמזומנים, התדפק הערבי על דלת ביתו של הרב לודמיר וכשביקש לדבר עם בעל הבית הודיעה לו הרעיה שהבעל נמצא בבית המדרש ואי אפשר עכשיו להפריע לו.

ברצוני להציע לו עיסקה כזו, שכאשר ישמע אודותיה יקפוץ בעלך ממקומו, אמר הסוחר הלבנוני לעקרת הבית, תוך שהוא משמיע באוזניה את רצונו לרכוש את החוטים.

שלחה האשה את בנה לבית המדרש כדי שיבשר לבעלה רבי מרדכי על בואו של הסוחר המוכן לרכוש את חוטי הזהב וסוף סוף להתפטר מאותה סחורה.

הרב לודמיר מיאן לשמוע ונישאר בשלו, עד חצות היום אי אפשר להפריע לי.

כשמע הסוחר הערבי כך, אמר לאשה שכיון ששיירת הגמלים בה הגיע לא מתכוננת להמתין לו, הוא נאלץ להמשיך בדרכו לבנונה.

ביקשה ממנו הגברת לודמיר שימתין עוד כמה דקות ובינתיים החליטה לבוא אישית אל בעלה ולשכנעו לבצע את העיסקה.

ניגשה האשה לבית המדרש ואמרה, בעלי הבה ואציע לך עסקה, על מה הינך חושש? על אותן שלוש שעות שתיאלץ להפסיד עקב העיסוק בסחורה, אני מוכנה לתת לך שלשה שבועות או אפילו שלשה חדשים במקום שלוש השעות הללו, אאפשר לך ללמוד בבית המדרש במשך שלשה חדשים רצופים ולא עוד אלא אביא לך כל יום את האוכל עד לבית המדרש כדי שלא תצטרך להגיע הביתה, העיקר שתשתחרר מהסחורה התקועה אצלנו זמן רב.

ורבי מרדכי נותר בסירובו, אין על מה לדבר, לא אגיע עכשיו הביתה, ואם הסוחר לא ימתין עד חצות ישלח הקב"ה את עזרתו בצורה הנראית לו.

רעייתו של הרב לודמיר עשתה רצון בעלה ונכנעה לו, עזבה את בית המדרש ושיחררה את הסוחר הערבי לדרכו, עכשיו היו אלה תלמידיו של הרב לודמיר ששאלוהו, ילמדנו רבינו הרי האשה אמרה דברים של טעם, היא הציעה לך שלשה חדשים במקום שלוש שעות של ביטול תורה, מדוע סירבת?!!!

ציטט להם רבי מרדכי את דברי השולחן ערוך הנ"ל "אחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש ויקבע עת ללמוד וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירו אף אם הוא סבור להרויח הרבה"

והסביר להם רבי מרדכי בטוב טעם ודעת, הרי באותן שעות שבהן אני יושב ולומד, עומד כאן גם היצר הרע, חורק עלי את שיניו בכעס רב, הוא שולח לכאן לבית המדרש את כל המניעות האפשריות כדי להפסיק אותי מלימודי...

יודע הוא היצר, שברגע שאפסיק פעם אחת... את הקביעות שלי, ואצא מבית המדרש לפני השעה הקבועה, הרי מחר ומחרתיים הוא ישלח לי סוחרי זהב נוספים שגם הם יצליחו

לבטלני מלימודי, ואז אומר לעצמי הרי אתמול הפסקת את לימודיך, ומה יום מיומיים?

לכן אפילו שדבריה של אשתי היו דברים של טעם, לא רציתי להפסיק השיעור, והקב"ה שהוא הזן את הכל ומכלכל את כל בריותיו, ישלח לי עזרתו ממקום אחר.

סופו של הסיפור היה, שהשיירה של הסוחר ניתקה בדרכה, והערבי חזר לביתו של רבי מרדכי לודמיר וביצע את העיסקה על הצד הטוב ביותר, תוך שהוא משלשל הון רב לידיו של המוכר שסירב להפסיק מלימודו.

מני אז החלה המשפחה להתפרסם בעושרה המופלג, והיא מוכרת עד היום כאחת המשפחות העשירות והמכובדות בישראל.

קביעות קבועה

מלבד המשמעות הפשוטה של קביעת עתים לתורה, היינו לימוד תורה בכל יום, ביאר הרב משה לוי זצ"ל (ר"מ בישיבת כסא רחמים ומחבר הספרים מנחת אהבה ברכת ה' ועוד) שמשמעות של קבע, קביעות לתורה, דהיינו שהאדם מצווה לא רק ללמוד בכל יום, אלא שתהיה לו שעה קבועה ושיעור קבוע, באופן שכל רוחות וטרדות שבעולם לא יזיזוהו.

לא שואלים לאדם למדת? אלא קבעת, האם ייחדת זמן קבוע ולא יעבור, האם התורה היתה חשובה בעיניך או שזלזלת ובאת לשיעור כאשר יעלה המזלג, פעם באת ופעם לא, פעם איחרת ברבע שעה ופעם אחרת בחצי שעה, פעם נמנמת ופעם היית ער.

ובנוסף שלא שילך בכל יום לשיעור אחר, דרשה כאן והרצאה שם, והוסיף: כי אדם כזה הרי הוא דומה לסוחר החפץ להתפרנס משיווק מוצר כלשהו, אך במקום לעסוק בו בצורה מסודרת, הוא עוסק בכל יום במוצר אחר, פעם מוכר משחות שיניים, ופעם משחות נעליים, כיצד ניתן לעבוד כך? על מנת להרוויח ולהצליח יש להתמקד במקצוע אחד ובו להתקדם.

הוא היה מבטיח לבאי השיעור, כי העקביות תביא ברכה וסייעתא דשמיא והיא התרופה הטובה ביותר לכל הישועות, הוא האמין בכל לבו בכח איתן זה, עד שהיה מבטיח לבחורים עובדים שעדיין לא מצאו זיווגם, קבל על עצמך ללכת לשיעור קבוע ובזכות זה תזכה לזיווג הגון.

והביא ראייה לכך מהפסוק בתחילת פרשת עקב "וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמְשָׁפְטִים הָאֵלֶּה וְשָׁמְרֶתֶם וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יי' אֱלֹהֵיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךָ: וְאַהֲבָךָ וּבִרְכָךָ וְהִרְבָּךָ וּבִרְךָ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמְתְךָ דְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ שָׁגַר אֲלֵפִיךָ וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנֶךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךָ לְתֵת לְךָ:

וכך ניתן לדרוש "וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן" – אם אתם שומרים על עקביות בתורה ובמצוות אז מתקיים המשך הפסוק – "וְשָׁמַר יי' אֱלֹהֵיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךָ: וְאַהֲבָךָ וּבִרְכָךָ וְהִרְבָּךָ וּבִרְךָ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמְתְךָ דְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ שָׁגַר אֲלֵפִיךָ וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנֶךָ" (דברים ז יב-יג).

לכל הברכות הללו זוכים כאשר שמירת התורה והמצוות נעשית בדרך קבע, ולא רק מתי שנוח ונחמד, ומדוע רק בתנאי זה? כי השומר על עקביות, מוכיח בכך כי הוא אוהב את הקב"ה באמת, ואף מוותר על רצונותיו ומאוייו הגשמיים בשביל רצונו יתברך, כפי שמגדיר זאת התנא במסכת אבות בטל רצונך מפני רצונו בכך שאתה מראה את אהבתך לקב"ה, הקב"ה מעניק לך אהבה מדה כנגד מדה, וכמים פנים לפנים, ואהבך וברכך.

ובזה היה מפנה את תשומת לב השומעים לכך, שכאשר אדם זקוק לישועה הוא רץ ומתרוצץ בין צדיקים מהצפון עד לדרום, כשהוא כלל אינו מודע לכך כי ממש מתחת לעקביו מתגלגלת סגולה פשוטה, סגולת העקביות, שהמקפיד עליה הקב"ה בכבודו ובעצמו מבטיח ואומר לו אני אברכך באופן אישי, שהרי לא כתוב "ואהבכם והרבכם" אלא "וְאַהֲבָךָ וּבִרְכָךָ וְהִרְבָּךָ" בלשון יחיד, למרות שפתח בלשון רבים, "וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן" וגו' ומזה למדו חז"ל שכל אחד בפני עצמו מתברך.

ומי יוותר על ברכה כזו?

הוסיף ואמר רבי משה לוי זצ"ל לרוב חשיבות הקביעות וסגולותיה, רבים המכשולות בדרך אליה, כאשר מחליט יהודי לבוא לשיעור, מיד מתעורר יצר הרע מרבעו, ומנסה להכשילו באלף ואחת אבני נגף אפשרויות, היצר מגייס את כל כוחותיו ומשאביו על מנת לבטל את היהודי מקביעותו, שלא יהיה לו השיעור דבר מחייב, שכן הוא יודע כי כאשר זה לא יהיה קבוע לא תהיה לזה משמעות חזקה וקל יהיה לו לבטל אותו מקביעת עתים.

מה חושבים אתם פנה רבי משה לוי לקהל שומעיו וכי קל להתחיל ללמוד בקביעות, בתחילה יערים היצר הרע קשיים על גבי קשיים, יום אחד יוזמן לחתונה, ביום הבא ילך לבר מצווה, ביום אחר בנו לא ירגיש טוב חס ושלום, וביום שאחריו תתקיים אזכרה של קרוב משפחה, כך כל יום סיפור אחר, ותמיד כמו להכעיס בדיוק על חשבון זמן השיעור.

ומדוע? כיון שכואב ליצר הרע כאשר נוספת קדושה, ואם חס ושלום אותו אדם התפתה ולשיעור הראשון הוא לא הלך, יקשה לו עד מאד לילך בפעם הבאה.

ובכן מה יעשה אותו אדם? עליו לעמוד כצור חלמיש, וכבר בפעם הראשונה שיזדמן לו אירוע, להבהיר ליצר הרע בצורה ברורה והחלטית ששום אירוע לא יבטלנו מהשיעור, אך כל הקשיים הדגיש הרב יהו רק בתחילת הדרך, אח"כ הוא יראה שקל יותר, ככל שאדם משתדל להיות עקבי בכל המצוות כולן, בפרט בקביעות ללימוד תורה, מובטח לו שאחרי מספר פעמים שיכבוש את יצרו, יבין היצר שקשה לבטלו וירפה ממנו, וגם מן השמים לא יביאוהו לידי נסיון.

וכך היה מעשה שארע לרבי משה לוי זצ"ל. באחד השיעורים שמסר בעיר יבנה, עמד לפתוח את השיעור, והנה מעשה שטן, שיעול חזק מאוד תקפו, המלה 'רבתי' עמדה על קצה לשונו, אך שוב השיעול העיקש לא הרפה ומנעו מלהמשיך.

בכוחות על, הגה מלים ספורות, "לא אתן ליצר לנצח אותי" השיעול הטורדני לא הניחו, עד שהיה הרב נראה כמקיא את נשמתו.

תראו שאנצח אותו פלט בנחישות מבין השיעולים, יצר הרע רוצה להפריע לנו ולבטל תורה, אנחנו לא ניתן לו.

ושוב פצה בפרץ השתעלות ממושך, אשר במשך רבע שעה לא עזבו.

כשחדל מלנסות לדבר, הפסיק גם השיעול הטורדני, ומשב לדבר חזר גם השיעול, וחוזר חלילה כך התנהל הדבר מול מאה איש שישבו באין-אונים כשידם קצרה מלהושיע.

ואז הלא יאומן קרה, לאחר רבע שעה של מלחמה עיקשת, חלף השיעול כלא היה.

ורבי משה זצ"ל מסר באותו יום את שיעורו במשך שלש שעות תמימות, זמן רב יותר מן הרגיל.

בסיום השיעור פנה אל הקהל ואמר בשמחה, ראיתם ניצחנו, רבע שעה ניסה אותי היצר, וכשראה כי אני עיקש חדל מלהפריע לי.

יהודי מחולון שפרנסתו קשה היתה עליו כקריעת ים סוף ונזקק להביא טרף לביתו, פנה לרבי משה זצ"ל ליטול עצה וברכה, אך הרב אמר לו בפשטות, קבע עתים לתורה תמצא עבודה, עשה כמצותו עבר שבוע ומשלא נמצאה העבודה המיוחלת פנה שוב לרב, השבוע תמצא עבודה, הבטיחו הרב.

כל אותו שבוע לא קיבל שום הצעות עבודה, וביום ששי הלך לשיעורו של הרב בבית כנסת 'סודאי' בחולון, מתוך החלטה לדבר על כך עם הרב לאחר השיעור.

מכל מיני סיבות שכח ולא שוחח על כך כלל, והנה בצהרי היום ערב שבת, זמן לא מקובל לשיחות עבודה, מקבל הלה טלפון משגרירות ארה"ב המחפשים חשמלאי... וכך מצא עבודה עוד באוחו שבוע ממש כפי שהבטיחו הרב.

אחד ממשתתפי שיעורו של רבי משה זצ"ל שהיה נהג מונית הפסיק יום אחד לבוא לשיעורים, כאשר פגשו הרב באקראי בירר מדוע נפקד מקומו?

סיפר לו היהודי כי לאחרונה מזונותיו מרים כזית, ולכן הוא נאלץ לעבוד שעות נוספות להשלים את הכנסתו.

אמר לו הרב שוב לשיעור ואל דאגה פרנסתך מובטחת.

מאותו יום שחזר לשיעור, קרה דבר פלא בנסיעותיו, מיד אחרי שהיה מוריד נוסע היה עוצר אותו נוסע נוסף, וכך נוסע רדף נוסע, עד שהרויח כסף רב כאילו עבד שעות רבות.

כשהיה חוזר לתחנת מוניות, היה שומע את חבריו הנהגים מתאוננים כי הם תרים כל הזמן אחר נוסעים, ויש יובש גדול...

כאשר הכיר הרב יצחק וקיים שליט"א את רבי משה לוי זצ"ל הוא היה בעל בית פשוט שקובע עתים לתורה כפי המזדמן.

וכך הוא מספר, יום אחד השתתפתי בברית מילה שהרב משה היה בה סנדק, הרב ציון רבי ערך בינינו הכרות, בקשתי מהרב ברכה, ולהפתעתי הרב הציב לי תנאי.

אם תתחייב להגיע לשיעורים בבית הכנסת 'סודאי' אברך אותך.

קיבלתי את התנאי, ואז שאל אותי מה חפצו?

שלשה דברים ביקשתי, א' להצליח לקנות דירה כי עד אז גרתי בשכירות. ב' שיוולד לי בן זכר. ג' שאשתחרר ממילואים.

הרב ברך אותי, ובתוך אותה שנה התקיימו כל הברכות, הצלחתי לקנות דירה נאה בקרית גת ארבעה חדרים וגינה צמודה בסכום פעוט ממש, גם אשתי שתחי' שהיתה שם בברית החלה להגיע בקביעות לשיעור יחד עם נשים רבות שהגיעו.

בסוף השיעור הראשון בו השתתפנו ולאחר שהרב דיבר על חשיבות לימוד התורה, אמרה לי רעייתי עזוב הכל ולך ללמוד וברוך ה' בעזרתו הצמודה של הרב הגעתי לאט לאט ללימוד תורה כל היום, והפכתי להיות אברך ממש.

כיום ר' יצחק הוא ר"מ בכולל בחולון.

פעם סיפר הרב זצ"ל שאחד משומעי שיעוריו נעדר מן השיעור מסיבה שאינה מוצדקת, הרב פנה לשומעים ואמר עוד תראו שבשיעור הבא הוא שוב יהיה חסר, כי גם אז יהיה לו סיבות כאלו, 'ואם תעזבני יום יומיים אעזבך'

ואכן רק לאחר שלשה שבועות חזר האיש וסיפר מעצמו, כי באותו יום ביקשה ממנו אשתו לצאת עמה לקניות על חשבון השיעור, והוא נתן הסכמתו, ובשיעור הבא הוא היה צריך ללכת לרופא, כי אחד מבני המשפחה היה חולה.

הרב שמע והסביר את הדבר, אילו היית מתגבר ומגיע לשיעור בפעם הראשונה אזי הביקור אצל הרופא היה נחסך ממך, כיון שהקב"ה יודע שיש לך קביעות לשיעור תורה. (והאר עינינו בתורתך)

רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל כאשר היה נושא דברים ומדרבן את קהל שומעיו בענין חשיבות קביעות עתים לתורה היה מספר את הסיפור הבא אשר קרה עמו, כאשר היה בן שבע שנים.

עד היום ניצבת לנגד עיני תמונה מימי ילדותי, בהיותי בן שבע שנים, היה זה למחרת אסרו חג פסח, שנת תרנ"ד, כשנכנסתי הביתה, מצאתי את אמי יושבת שקועה בהרהורים, ופניה מפיקים דאגה.

היא מלמלה כאילו לעצמה, יום שחולף שוב לא יחזור, ומי יודע... מי יודע... תורה כה גדולה, וקרבות כה קטנים... מי יודע... מי יודע...

כיון שראתה אותי נקשרו עיניה דמעות, אמי התחננתי אליה בקול בוכים אמרי לי מה קרה?

פתחה אמי ואמרה, עוד לפני פסח הוזמן עבורך מלמד מסכיסטוב, יהודי ירא שמים ותלמיד חכם מופלג, הוקצב לו

שלוש מאות רובל לזמן, מלבד כל הצטרכויותיו שיהיו מוטלות עלינו.

והנה כבר עבר יום אחר פסח ואין קול ואין עונה.

התפלאתי מאד על צערה הרב, והלא לא עבר אלא יום אחד מפסח, אמי קראה את מחשבתי ואמרה הלא תדע בני, כל יום שחולף ללא לימוד תורה הרי זו אבידה שאינה חוזרת. ואולי באמת הקצבנו לו שכר מועט מדי.

נכון בזמנינו גם זה קרבן, אבל בעד תורה כה גדולה הרי זה קרבן קטן מדי.

דמעותיה של אמי הנאמנה לא היו לבטלה, עוד באותו יום הגיע המלמד שלי ר' שלום ז"ל מסכיסטוב, ומפיו למדתי תורה במשך שש שנים רצופות.

כאשר היה רבי מאיר שפירא מספר את הסיפור הזה היה מסיים, שמעתם יהודים, כל יום שחולף ללא לימוד תורה הרי זו אבידה שאינה חוזרת.

סיפר יהודי שעובד לפרנסתו, שמעתי סיפור נאה מאבי המנוח שתמיד היה מעודדנו לקבוע עתים לתורה.

מעשה באדם שחלף ברחוב, ועיניו צדו מודעה תמימה, דרושים פועלים לעבודה על פיגומים.

מיד החיש את פעמיו אל אתר העבודה, ומרחוק כבר ראה שלד גבוה עצום ממדים, עטור בפיגומים מכל עבריו, ופועלים מטפסים עולים ויורדים בו.

מנהל העבודה הושיט לעברו יד מאובקת, וסיבר את אזניו כי על שעת עבודה בפיגום התחתון, משתכרים 18 ש"ח ותמורת שעת עבודה בפיגום העליון השכר הוא 200 ₪.

אני עובד רק על הפיגום העליון השיב נחרצות.

מיד אץ לביתו לבש את בגדי העבודה, ובמרץ רב טיפס על הפיגומים כדי להגיע לפיגום העליון, כשבראשו חולפים חישובים שונים ומגוונים, מה יעשה בסוף יום העבודה עם אלפיים השקלים שיפלו בחלקו לאחר עשר שעות עבודה.

הוא הגיע למעלה, הביט למטה וצעקותיו הגיעו עדי אזניו חבושות האטמים של מנהל העבודה.

ממרום נראו בתי העיר כקוביות קטנות, ביניהם זוחלות נמלים בצבעים שונים, עננים לבנים נראו כמתנגשים בו, עוד רגע קט וציפורים טסו סמוך אליו וכמעט ניקרו את עיניו, סחרחורת תקפה אותו, הבנין נדמה עליו כסובב על צירו, ועוד רגע קט היה כושל ומועד, אלמלא אחזו בו שני פועלים חסונים סחבו אותו על כתפם, והורידוהו אחר כבוד למטה

מנהל העבודה המנוסה הצליח להרגיעו, וכעבור עשרים דקות לא רטטו עוד רגליו, השקו אותו במים ודבש וסוכר כהמלצת הפועלים, עד שחלפה סחרחורת הגבהים.

הגד לי פנה אל מנהל העבודה במר יאושו איך הם מסוגלים למשהו שאני אינני מסוגל לעשותו? כלום מוכשרים הם יותר ממני, אמיצים יותר, תבונתי פחותה משלהם, רגלי כושלות ושלהם חסונות.!!!?

לאט לך ידידי השיבו מנהל העבודה, כולם כמוך ואתה כמו כולם, רק הקצב, מי ביקש ממך לעלות למעלה לפיגום העליון? אה!!!

תתחיל למטה בקומה הראשונה, תתרגל תמשיך הלאה, בסוף תמצא את עצמך מטייל על הפיגום העליון, כמו ליד ערוגת פרחים. זה הסוד.

כך היה אבי המנוח חוזר ושונה לנו, אל תפחדו לקבוע עיתים לתורה, זה נשמע מפחיד, קביעות לכל החיים!!! תתחילו יום אחד, שבוע אחד, ותתרגלו תיהנו תטעמו מצוף התורה תמשיכו ותעלו, תעלו ותעלו, ולמעלה כבר תגיעו לבד.

מסופר על הנצי"ב רבי נפתלי צבי יהודה ברלין זצ"ל שהגיע פעם אחת לביקור אצל אחד מתלמידי ישיבת וולוז'ין שעזב מזה עידן ועידנים את הישיבה ויצא למסחר.

דרש הנצי"ב בשלומו, ובפנים נפולות סיפר לו שסבל רב הוא סובל מאשתו שמציקה לו, מזלזלת בו לעיני קהל עם ועדה, לא מתחשבת בדעתו, ואיננה מכבדת אותו כלל ועיקר.

לדוגמא בעיני העסק נוהגת אשתי להשליט את רצונה ולהביע את דעתה בכל ענין וענין, וממה שאני אומר אינה מתרשמת כלל, גם לעיני כל הפועלים והלקוחות שלי אין היא פוסקת וחודלת מלבזותני, כך שגם הם הפועלים והלקוחות אינם מתחשבים בי ומזלזלים בדעתי.

שאלו הנצי"ב האם קובע הנך עתים לתורה? ענה לו תלמידו שלצערו אינו מצליח בזה, וכי מרוב טרדות הזמן אין די שהות ופנאי בידו ללימוד.

אם כך אמר לו הנצי"ב מה שמזלזלת היא בכך, הרי זה מובן מאוד, כי בעסקי החנות והמסחר יתכן שהצדק אתה, ואכן ידה רב לה ביכולת הניהול והשיווק, ואין זה דבר מופרך כלל ועיקר להניח כי בענין זה יכולה אשתך להתחרות עמך, ושהיא באמת מוכרת יותר טוב ממך, ואם כן מדוע שתעריך אותך בזה.

אלא עצתי לך הפטיר הנצי"ב, שתקפיד מעתה ואילך לקבוע שעה אחת קבועה ללימוד התורה כל יום, ואז תיווכח לראות שמלבד סגולת התורה שמגדלת ומרוממתו על כל המעשים, הרי שגם באופן טבעי תדע אשתך שבתחום זה אין לה שייכות, ובזה תהיה לה סיבה להעריך ולכבד אותך.

לאחר כשנה חזר אליו הנצי"ב ושאל בשלומו? ובפנים קורנות משמחה ואושר, השיב לו, רבי, הצלת את חיי, כל היחס של אשתי השתנה כלפי, כאשר לפתע החלה אשתי להתנהג כלפי בכבוד ובהערכה. (ניחוחה של תורה עמ' קמט)

מעלת לימוד התורה ביחס לשאר המצוות

אמרו חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א): על המשנה "ותלמוד תורה כנגד כולם" כל מצוותיה של תורה, אינן שוות לדבר אחד של תורה". ובאר הגר"א דהיינו למילה אחת של תורה. דהיינו שכל המצוות ביחד לא שוות ללימוד התורה.

וכך כתב הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ג הלכה ג). אין לך מצוה בכל המצוות כולן, שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות כולן.

מעלת לימוד התורה בשבת

כתב המקובל החסיד הרב רחמים שרים זצ"ל תלמידו של גאון המקובלים בירושלים הרב שאול חיים דוויק הכהן זיע"א בספרו שערי דרך החיים (ח"ג סימן קצה) וז"ל ושמענו מפי הרב יוסף חיים (הבן איש חי) שהלומד בשבת עולה י"ז אלף פעמים על החול מפי מגידי אמת עכ"ד.

וכתב בספר שיבת ציון (ח"ב רלג, להרה"ג בן ציון מוצפי שליט"א): א"ל מו"א המקובל רבי סלמן מוצפי זצ"ל שצריך לומר י"ז אלף רבוא כי כך שמע מפי חכמי הקבלה שבירושלים (וזאת עפ"י הכתוב בספר עץ חיים למהרח"ו ובתקוני הזהר ועוד)

ואם כן 17 אלף ריבוא הוא מאה שבעים מליון. לפי זה לימוד תורה של שעה אחת בשבת, שווה כמאה שבעים מליון שעות של חול".

ומה שכתב הבן איש חי (שנה ב בהקדמה לפרשת שמות) ששעה אחת בשבת שווה כאלף שעות בחול, אמר לו אביו זצ"ל שהוא לאו דוקא ובדרך הפלגה כתב כן, (כמו שאומרים 'חמץ אפילו באלף לא בטל', ובאמת שגם ביותר מאלף, אינו בטל).

חוברת זו שהנך אוחז בידך, נקראת בשקיקה על ידי כל שכבות הציבור, ורבים מוסרים מהם דרשות לציבור. ויש ביקוש להגדיל את התפוצה, כי אין הקומץ משיביע את הארי.

בסכום של 100 ₪ ניתן להדפיס כ-40 חוברות והנך שותף בזיכוי הרבים. של מאות שעות של לימוד תורה בשבת קודש, והכל יהיה נזקף לזכותך.

להקדשת חוברות

עם הנצחה לעילוי נשמת או לברכה

במחיר עלות ניתן להתקשר 054-8428679